

A Weltwoche karikatúrája

— Mihelyt Albert elkészül a szoba festésével, hozzánk költözik a mama.

A felszabadító harcok krónikája

A „Cigánybáró”-hadművelet elmarad

1944 nyárutó olyan események nyitánya a magyar történelemben, amelyek döntő fordulathoz vezettek népünk sorsának alakulásában. Ekkoriban a Románia területén szétvert német „Dél-Ukrajna” hadseregcsoport maradványait üldözve, hazánk délkeleti határai felé közeledtek a felszabadító szovjet hadsereg csapatai.

A magyar uralkodó körök ebben a helyzetben nem arra gondoltak, hogyan övják meg az országot a háború pusztításaitól. Angolszáz megszállásban remény-

kedve, saját hatalmuk megőrzésére törekedtek, a szovjet hadsereg ellen pedig kétszerek voltak folytatni a harcot a fasiszta Németország oldalán. Mozgósították a 2. hadsereget, amely szeptember 5-én német csapatokkal együtt támadást indított Dél-Erdélyben. Szeptember 13-án Arad-Lippa irányába megindult a IV. hadtest is, amely 21-e után, némiképp szűkítéssel 3. hadsereggé alakult át.

Kezdeti sikerek után a támadás kudarcba fulladt. A Déli-Kárpátok hágóin benyomult szovjet csapatok megállították, majd fokozatosan hátrálásra kényszerítették az offenzívában résztvevő német—magyar hadosztályokat.

Eközben a 2. Ukrán Front 53. hadseregének 57. lövészhadteste, és a 18. harckocsihadtest kijutott Arad Észak-Nyugat körzetébe. A harckocsihadtest felderítőosztaga Birjuhov hadnagy parancsnoksága alatt, szeptember 23-án reggel magyar földre lépett a Battonya délkeleti szélén fekvő erdőcske területén.

A szovjet csapatok kijutása az Alföldre, páni félelemmel töltötte el a magyar uralkodó köröket. Hitler azonban még optimistán ítélte meg a helyzetet. Arra számított, hogy az arcvonal déli szárnyán augusztus 20-a óta szakadatlanul támadó szovjet erők a hosszúranyúlt utánpótlási vonalak miatt megállásra kényszerülnek, és a tél beállta előtt nem tudnak új támadó hadműveletet kezdeni. Emellett feltételezte, hogy a szovjet hadsereg a Földközi-tengerre nyíló kijáratot akar birtokba venni a Balkán-félszigeten.

Hitlernek ezek a reményei születtek a „Cigánybáró” hadművelet tervét. Ennek lényegét Guderian vezérezredes, vezérkari főnök utasítása így foglalta össze: „A Keleti-Kárpátok vonalának megtartása mellett készüljön fel támadó hadműveletre a Déli-Kárpátokból északnyugat és nyugat felé előnyomuló ellenség ellen... Gyorskötéleiket a Tiszától keletre összpontosítsa és Debrecen dél térségéből lépjen ütközetbe.

Először mérjen csapást a Kárpátok kijáratától nyugatra levő ellenségre, vágja el a hátsó összeköttetését, majd ezen erők megsemmisítése után élesen délkeletre fordulva nyomuljon előre a Kárpátokig és foglaljon el olyan terepszakaszt, amelyet a tél folyamán kisebb erőkkel is meg lehet tartani.”

A terv végrehajtása érdekében a német hadvezetés megkezdte a szeptember 24-e óta „Dél” elnevezést viselő magyarországi hadseregcsoportjának új erőkkel való feltöltését. 1944. október elején a „Dél” hadseregcsoport ereje 29 hadosztályból és 3 dandárból állt, s arcvonalán helyezkedett el az „F” hadseregcsoport 3 hadosztálya is. Ezen erőkben Hitler személyes utasítására Debrecen körzetében négy páncélos, egy páncélgránátos és egy gyalogos hadosztály gyülekezett, a „Cigánybáró” hadművelet megindítására. A tervezett öt támadó csoport létrehozása október 4-re befejeződött. Üzemanyagpótlás szükségessége miatt azonban a támadást október 12-re tűzték ki.

Am a támadás végrehajtására már nem volt lehetőség. Hitler ugyanis tévesen ítélte meg a szovjet hadvezetés szándékát és lehetőségeit. A főparancsnokság — Hitler reményeivel ellent-

ben — a romániai sikereik után nem állította le csapatait, hanem már menetközben új támadó hadműveletet készített elő. Eszedig nem a Boszporusz elfoglalása céljából, hanem Budapest—Bécs irányába, hogy megfossa a a német hadigépezetet utolsó hadiipari bázisaitól.

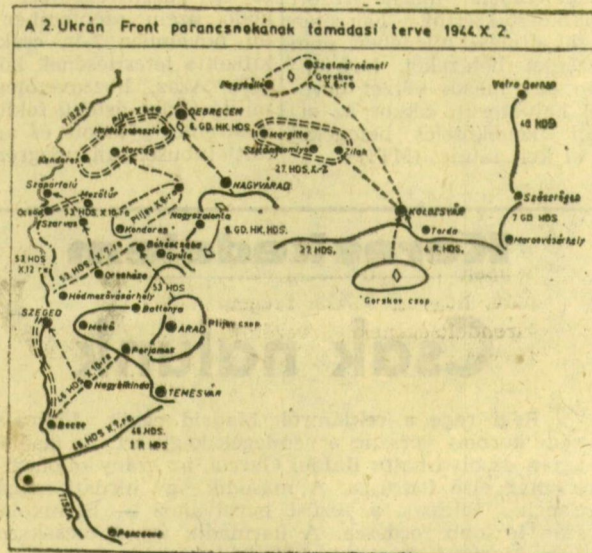
Hat nappal a „Cigánybáró” hadművelet tervezett megindítása előtt támadásba lendültek a 2. Ukrán Front csapatai, hogy megkezdjék hazánk felszabadítását. Ezzel halomra döntötték Hitlernek a Balkán-félsziget kézbeartásához fűzött reményeit.

A 2. Ukrán Front csapatai a támadás előestéjén Jacobeni—Régen—Marosvásárhely—Torda, onnan tovább az akkori román—magyar határ mentén Nagypélig, s Makó—Nyugat-Fehértemplom vonalában helyezkedtek el. Malinovszkij marsall, frontparancsnok október 2-án hozta meg elhatározását a támadás végrehajtására. Ennek lényege: az arcvonal középső szakaszán Debrecen—Nyíregyháza—

Csap irányába mért főcsapással, és a szárnyakon mért kiegészítő csapásokkal megsemmisíti a Kolozsvár—Nagyvárad—Debrecen körzetben levő ellenséges erőket; ezután kijut a Tiszához és segítséget nyújt a 4. Ukrán Frontnak a Keleti-Kárpátok leküzdésében, s kedvező feltételeket terem a további előnyomuláshoz Budapest—Bécs felé.

1944. október 6-án reggel 6 óra körül a szovjet hadsereg magyarországi felszabadító hadműveleteinek kezdetét.

TÓTH SÁNDOR
alezredes

Vita

a város-
esztétika
kérdéseiről

Az üzletsor „szemei”

Minden részletében érdekes és élvezetes volt Papp Gyula elnökhelyettes előadása, rendkívül széles perspektívában és ugyanakkor fontos részleteket is hangsúlyozva tárgyalt a városesztétika és a speciálisan szegedi építészeti befolyásolják. Ez a kérdéscsoport az üzletek, konkrétan a kirakatok építése, még konkrétan a Kárász utcai üzlet- és kirakatrekonstrukció kapcsán került fel bennem, és ahogyan hallom, másokban is. Hangsúlyozom, hogy mindazt, amit elmondani szeretnék, nem a kereskedelem, hanem egyéni érdekeim és kizárólag az építészeti tervezés ügyének tartom.

sokfajta kirakatépítési lehetőség közül — ismét hangsúlyozom: építészeti szempontból — legalább kétfajta kirakat típus kialakítását kellene erőteljesebben hangsúlyozni, az üzlet jellegétől függően. Az egyik a nagyáruház jellegű kereskedelmi egységek típusa: nagy belső térrel, lehetőleg betekintéssel az üzlet belsejébe, az utca felé nagy felületű üvegtáblával, gazdagon felhalmozott áruválasztékkal (lásd Tisza Áruház); a másik típus az exkluzívabb, kiskereskedelmi jellegű, kisebb belsőterű kirakat, csupán néhány gondosan kiválasztott, modelljellegű áruval.

A Kárász utcai építkezés során (és az elsősorban a Széchenyi tér felől tekintett jobb oldalra vonatkozó) a tervezők az emeleti lakások ablakosrával egyező, függőleges szimmetriába fogták be a kirakatokat. Ennek eredményeképpen a hangszer-, játék-, könyves- stb. boltok kirakatai boltívés keretbe foglalt, szűk, agyonzsúfolt kis skatulyákká váltak, amelyekben az árukat csak ügyvel-bajjal, esetlenül, elonytelenül lehet egymásra dobálni. Ilyen kirakatban még a legszebb, legjobb áru is bővlnak hat. A régebbi kirakatok közül a zsigorítottág hasonló betegségében szenvednek feljebb a bútor-üzlet apró ablakai, a baloldalon pedig azzal szemben a méteráru bolt, lejjebb az illatszerbolt és a két Közért portáljai. Egy sokkal jobb a helyzet a Kárász utca többi kirakataiban, ahol nagyjában az üzlet terjedelme szabja meg a kirakatok nagyságát. Egészen elhibázottnak érzem viszont az annak idején is förtelmes külalakú Korzó cukrászda utcai frontjának megoldását. Semmivel sem lett jobb, mint a régi volt, pedig Szeged Váci utcája egy kívül-belül reprezentatív cukrászdát érdemelne.

A budapesti Váci utcában, de a külföld bármelyik nagyvárosában még az exkluzív divatszalonok portáljainak kialakításában is a nagyfelületű, nagy belső térű és az üzlet belseje felé tág perspektívát nyitó kirakattípusok kialakítására töreksznek, és ezek az egészen modern megoldású kirakatok egyáltalán nincsenek diszharmonában az őket befogadó 50—60, vagy még több esztendő épületekkel.

Bevásárló utca

A városépítés egésze mellett talán kisebb jelentőségűnek tűnnek ezek a kérdések, de ne feledjük, hogy Szeged szívében járunk, a város legfontosabb, „bevá-

sárló utcájáról” van szó, amelyet a szegediek leggyakrabban, más tjakról érkező hazánkiai és a külföldiek pedig elsőként keresnek fel és az ott látottakból formálnak képet maguknak a város kereskedelmi kultúrájáról. És arról sem szabad megfeledkeznünk, hogy egy város üzleti negyedében a nézelődők és a vásárolni szándékozók elsősorban nem az épületek stílusegységének konzekvens megvalósítása, hanem a vonzó, dekoratív kirakatok érdeklik.

Gondolnám, hogy a Lenin körút, várható rendezése kapcsán szóba fog kerülni ott egy másik üzletsor kiépítése, talán ott elképzelhető lenne a nagykirakatos üzletmegoldás: mindenekelőtt pedig a város központjában, a Széchenyi téren a várható és remélhető üzletrekonstrukciók során (hiszen onnan még jónéhány csunya bolt-nak el kell tűnnie) szinte magától kínálja a tágas, esztétikailag gyönyörködtető, reprezentatív üzleti portálok kialakítását.

Szalatsy István

Dobozy Imre:

Újra lehet kezdeni

22.

Lefelé menet, a lépcsőn, megkérdezi.

— Önnek, főhadnagy úr, mi a véleménye az oroszokról? Ismertem egy londoni diplomatájukat, nagyra volt vele, hogy mindenkit megtanítottak írni-olvasni. Ettől, persze... nem juttattak volna el a Dunáig. Az a gyanúm, mára is megtanították őket.

— Nem sokat tudok rólok. Az egyetlenem ugyan szlavisztikával is foglalkoztam, de...

— Ez érdekes. Azt is mondhatnám, szerencsés előrelátás. Tehát beszél oroszul?

— Túrhetően. De ez semmit sem jelent. Csak a nyelvük érdekelt. Irodalmuk, történelmük... más nem.

— De ott kint az orosz valóságba is belekóstolt egy kicsit, nem?

— Senkinek sem kívánok ilyen kóstolót.

Esik. József a kapuig kísért bennünket, kezében ernyőzött, fényű, kis kék-zilámpát lóbálva. Lyukas sárcipőjén ki-beszottyan az esővíz. Aprópénzt keresek, az öreg inas meghajol, nyugodalmass jó éjszakát az uraknak. A szőlőhegyi úton, az esőtől lucskos sűrű sötétben Gallai nyögve vizel. Micsoda gátlásos marha az ember, dűnynyogi álmosan, ilyen fényes helyen nem mer kimenni, pedig már majd szétrepedtem. Különben a báró is csak kukac. Elmászik innen, rá ne lépjenek. Szép kis hierarchia, mondhatom: koldus kukac, tekintetes kukac, nagyságos kukac, méltóságos kukac, a szentségét, be ne csinálják, már

épp csak az hiányzik. Bánatosat szelent, olyan hangot adva, mint az elpattanó bögőhúr.

Nem, mondja Géza hirtelen, most susterem ki belőle az ellenkezés, nem hiszem, hogy az egész csak azért történik, hogy minden maradjon a régi-ben. A bunkót ki kell verni az ember kezéből. Örökre. És a helyébe eszményt, eszményt kell adni a világnak, az erő már megutáltatta magát. Nincs kedvem vitatkozni, ha a kastélyban nem tettem, most még kevesebb értelme volna. Eszmény és ember? Szenvedélyes, szeszélyes szerelem. Kurta beteljesülésekkel, folytonos perpatvarral, házasság nélkül. Nem hiszem, hogy az ember bármilyen másra oly sok energiát szánna, mint arra, hogy ha kitalál valami jót, azt minél sokoldalúbban és menthetlenebbül tudja lejáratni.

Géza filozófiai repertoárját jól ismerem, tudom, most az igazság bölcsessége és a bölcsék igazsága következik. Platon lelkes méltatása, a filozófusok államának rég megértett igénye. Azt is tudom, mit szoktam felelni rá, magával Platónnal: Milyen kedvesek is az emberek! Polyvást doktorokodnak, növelik és bonyolítják bajait, azt képzelik, hogy kigyógyíthatja őket valami titkos szer, amit valakinek a tanácsára kipróbálnak, és állapotuk sohasem javul, sőt mind rosszabbra fordul. Hát nem oly mulatságosak, akár egy komédia, amikor megpróbálkoznak a törvényhozással, s azt képzelik, hogy reformokkal véget vehetnek az emberiség becstelenségeinek és gazságainak — s nem tudják, hogy valójában egy hidra fejait vagdossák?... Százszor eljátszott játék, magunk is unjuk, csak hát nem tudnak jobbat. Apám szokta mondani, valakitől hallotta, bár lehet, hogy maga találta ki, csak hát tulajdon gondolatoként nem merte előhozni: az igazság olyan mint a szőlő, meg kellene vágni, míg eddessé érik, de az ember türelmetlen, lekapkodja savanyúan. Ezúttal Géza mégsem fut vé-

gig elméje billentyűin, a természetes inger legyőzni a gondolatot, félreáll ő is vizele.

Csendes a front. Mintha nem is lenne. Régi-régi őszi esték hangulata támad fel bennem, bricskák, szekerek nyekeregnek a szőlőhegyi úton, a prészázak nyitott ajtaján át fényudvart vájnak a sötétbe a lámpák, mámoros nevetések hallatszanak, nagy, börtörkű, értelmetlen nevetések, a tüzeket serceg a szalonna. Még el sem múlt, már csak a vonzóra emlékszem belőle. Vesztesség-pszichózis. Amit elvesznek tőlem, mindenestől sajnálom. De minek is gondolnék másra? Ha törleszkedéssel és szerencsével is, de itt lett belőlem valaki: városunk elítje befogadott, ha épp addigra is, mire vége az egésznek. Dező belebámol a sötétbe.

— Próbálom elképzelni — mondja halkán — a városra zúduló apokalipszist. Lövedékek tüzes röp pályáját, szertefröccsenő háztetőket, felszökő lángokat, rémült futkosást. De nem megy. Ezerszer láttam ilyesmit, magam is támadtam, védtem ropogó falakat, vagy menekültem közülük, mégse bírom felidézni a pusztulás képeit. Lehet, mert nagyon szeretném, ha Gáld megmaradna. Vagy talán itt valóban nem is kerül sor erősebb ütközetre... Anyám valamit akart mondani. Kétségbeesetten, iszonyúan akart, dehát tudod... Igen, én Groed-ke századostól mást is hallottam. A bárónak nem mondiam, úgyse lett volna értelme, elmegy innen. Meg aztán ő másnann, másképp lát mindent, hátrafele is, előre is.

(Folytatjuk)